

JYU.Wisdomin järjestämä keskustelu
tutkijasta yhteiskunnallisena vaikuttajana.
Kuva: Viivi Kuusiaho



Arto Ikonen ja Sini Tuikka

VAIKUTTAVAA VUOROVAIKUTUSTA - Avoimen tieteen talvipäivät 2022

Avoimen tieteen ja tutkimuksen talvipäivät järjestettiin marraskuussa 2022 ensimmäistä kertaa Jyväskylässä. Talvipäivien järjestäjinä toimivat Jyväskylän yliopiston Avoimen tiedon keskus (OSC) ja Avoimen tieteen ja tutkimuksen kansallisen koordinaation sihteeristö (AVOTT). Keskusteluissa nousi esiin avoimen tieteen toteuttamisen ja sen vaikuttavuuden moninaisuus.

Tilaisuus pidettiin peruskorjatussa ja toiminta-ajatukseltaan uudistuneessa Jyväskylän yliopiston kirjasto Lähteessä. Kun tapahtuman teemana oli avoin tiede ja tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus, oli Lähde luonteva kokoontumispaikka. Sen toiminnan ytimessä on tieteen avoimuus ja eri-ikäisten kansalaisten kutsuminen tutkitun tiedon äärelle.

Myös yhteistyön mahdollistava ja syvälliseen molemminpuoliseen ymmärrykseen tähtäävä *avoin, vaikuttava vuorovaikutus* tutkimusyhteisöjen ja muiden yhteiskunnan toimijoiden välillä nousi päivien aikana kultujen puheenvuorojen ydinteemaksi.

Yritysyhteistyötä ja innovaatioita avoimella ja tutkitulla tiedolla

Tutkitulla tiedolla on mahdollista vastata yhteiskunnallisiin haasteisiin ja sille onkin jatkuvaa kysyntää. Jyväskylän yliopiston tutkimus- ja innovaatiopalvelujen kehittämisjohtaja Pasi Raiskinmäki nosti puheenvuorossaan esiin tutkimuksen ja yritysyrityksen tärkeyden ja sen, miten tutkimus tuottaa uudenlaista liiketoimintaa. Tiedon saavutettavuus on avoimen julkaisemisen myötä lisääntynyt huomattavasti, mutta Raiskinmäen mukaan vaikuttavalle vuorovaikutukselle on edelleen tarvetta tiedettä tekevien ja muiden yhteiskunnallisten tahojen välillä.

Myös Business Finlandin Aki Parviainen korosti tutkimustoiminnan ja yritysyrityksen tärkeyttä. Suomen kilpailukyky on viimeisen kymmenen vuoden aikana romahtanut, ja samalla on laskenut hyvinvointia rakentavien innovaatioinvestointien määrä. Yksi lääke tähän taantumaa olisi avoimeen TKI-toimintaan panostaminen, joka tukisi tutkimuksen ja liiketoiminnan yhteensovittamista.

Parviainen toivoo perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen lähentyvän toisiaan, sillä kumpaakin tarvitaan innovaatioiden syntymiseen. Hän myös muistutti avoimuuteen ja tieteen tekemiseen kytkeytyvästä laajemmasta eektoksesta. Siinä missä avoin tiede viime kädessä tavoittelee parempaa maailmaa, voi yleisen hyvinvoinnin lisääminen ja paremman maailman luominen olla myös hyvää liiketoimintaa.

Vaikuttavuuden monet muodot

Turun yliopiston kollegiumtutkija Reetta Muhonen syvensi tutkimuksen vaikuttavuuden käsitettä ja avasi ansiokkaasti vaikuttavuuden kuvaimisen ja sen arvioinnin haasteita. Vaikuttavuudesta puhuttaessa korostuu usein tutkimuksen lopputulosten vaikuttavuus, ei niinkään vaikuttava vuorovaikutus ja yhteistyö sidosryhmien kanssa tutkimusprosessin aikana.

Tutkimuksen vaikuttavuuden arvioinnissa ei Muhosen mielestä tulekaan sortua tuijottamaan yksinomaan tutkimuksen välineellisiä ja konkreettisesti todennettavia vaikutuksia, kuten sen tuomia rahavirtoja tai teknologisia innovaatioita. Monella alalla tutkimuksen yhteiskunnallinen hyöty on jäsentymätöntä. On haastavaa konkretisoida tutkitun tiedon vaikutusta esimerkiksi ihmisten maailmankuvaan. Siksi sen arviointiaakaan ei tule pakottaa yksinkertaistaviin mittareihin.

Tutkimuksen vaikuttavuus ei myöskään aina ole nähtävissä nopeasti, vaikka usein tutkijan tulisi kuvata työnsä vaikutuksia juuri tutkimusprojektinsa loppuvaiheessa. Monesti tutkimuksen vaikuttavuus näkyy vasta pitkän ajan kuluttua ja vaikutukset ovat usein myös epäsuoria, jopa sattumanvaraisia. Esimerkiksi koronapandemia teki monesta jo paljon aiemmin toteutetusta tutkimuksesta akuutisti tarpeellista.

Tutkijoilla itsellään ei aina olekaan vaikutusvaltaa siihen, miten ja milloin heidän tutkimustaan hyödynnetään tai hyväksytäänkö se ylipäätään päätöksenteon taustatiedoksi. Tutkimuk-



sen strateginen tiedonkäyttö erityisesti politiikassa voi saada myös negatiivisia sävyjä, jos tutkittu tieto valjastetaan leimasimeksi, jolla oikeutetaan jo ennalta päätetty asia.

On myös olennaista pohtia, mikä kaikki koetaan vaikuttavuudeksi. Vastaus riippuu siitä, keneltä kysytään. Sankaritarinoiden lisäksi vaikuttavuus toteutuu yhtä lailla myös arkipäiväisemmässä työssä, ja tätä vuorovaikutustyötä tutkijoiden tulisi voida kuvata nykyistä monipuolisemmin sen sijaan, että vaikuttavuus pakotetaan yksinkertaistaviin raportoinnin muotteihin.

Lisäksi vaikuttavuuden kuvauksia voisi laajentaa eri sidosryhmiin, jotka voisivat kertoa näkemyksensä tutkimuksen vaikuttavuudesta omassa työssään. Tutkimuksen vaikutusten osoittaminen voi näinkin lisätä tutkimuksen arvostusta yhteiskunnassamme.

Tutkittu tieto haastaa päätöksenteon - onneksi

osc:n informaattikko Janne Seppänen toi konkretiaa tutkimusjulkaisujen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden seurantaan ja esitteli Jyväskylän yliopistoon hankitun Overton-tietokannan mahdollisuuksia. Sen avulla voi tarkastella tutkimusjulkaisujen esiintyvyyttä yhteiskunnalliseen päätöksentekoon liittyvien dokumenttien lähteissä.

Seppänen muistutti, että julkaisujen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden seurannan ei kuitenkaan pidä rajoitua vain viittausten tarkasteluun, vaan saatua dataa voi käyttää myös tunnistamaan foorumeita, joissa tutkitulla

tiedolla voi vaikuttaa. Tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden seurannasta saatu tieto ja tiivis yhteistyö päätöksentekijöiden kanssa voi edesauttaa näitä tekemään laadukkaampia, tutkittuun tietoon perustuvia päätöksiä.

Tutkitun tiedon merkitys onkin toivon mukaan vahvistumassa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Sanna Marinin hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut tietopohjaisen politiikan tekoon ja luvannut syventää yhteistyötä tiedeyhteisön kanssa.

Tutkittua tietoa päätöksenteon tukena tarkasteli Valtioneuvoston kanslian johtava asiantuntija Sari Löytökorpi. Eri tahojen kokemukset todellisuudesta, arvot, äänestäjäkunnan asettamat paineet ja tutkijoidenkin ajoittain ristiriitaiset näkemykset samasta aiheesta luovat kuitenkin tiedon käyttämiselle haasteensa ja edellyttävät uudenlaisia yhteistyö- ja vuorovaikutusvalmiuksia.

Valtioneuvostossa avoimuutta edistetään tukemalla avointa vuorovaikutusta eri toimijoiden kesken. Löytökorpi esitteli hankkeita, joissa virkamiehet ovat perehtyneet tieteellisiin käytäntöihin ja tutkijoiden kanssa toimimiseen, kun taas tutkijat ovat oppineet päätöksenteosta ja siitä, missä muodossa tieto kannattaa päätöksentekijöille esittää.

Lisää tilaisuuksia ja arvostusta vaikuttavalle tiedekeskustelulle

Keskustelua tutkijasta yhteiskunnallisena vaikuttajana syvensivät edelleen Sanna Autere Suomen ilmastopaneelis-

ta ja Suomen luontopaneelist, Teppo Kröger Jyväskylän yliopistosta, Roger Norum Oulun yliopistosta sekä Taru Peltola Itä-Suomen yliopistosta ja Suomen ympäristökeskuksesta. Paneelin vetäjänä toimi Jani Kokko Jyväskylän yliopistosta ja paneelin järjestämisestä vastasi Jyväskylän yliopiston resurssi- viisausyhteisö JYU.Wisdom.

Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen on välttämätöntä niin yliopistoille kuin tutkijakunnalle, vaikka se ei aina ole sitä yksittäiselle tutkijalle. Yhteiskunnalliselle vuorovaikutukselle on silti harvoin varattu aikaa tutkijoiden työsuunnitelmista. Ja vaikka yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen on keskeistä tutkijalta vaadittavaa osaamista, jota myös rahoittajat edellyttävät, voi moni kokea erityisesti median kanssa työskenteilyn vaikeaksi ja sen toimintalogiikan vieraaksi. Tämän vuoksi esimerkiksi yliopistojen tiedeviestinnän ammattilaisten tulee entisestään tukea tutkijoita.

Osa tutkijoista voisi myös erikoistua yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen. Tämän edellytyksenä on, että se luetaan tutkijalle meriitiksi, johon kannattaa panostaa. Samalla on syytä huomata asia, joka todettiin myös päivän muissa puheenvuoroissa: tutkimuksen

todellinen vaikuttavuus toteutuu usein aivan muualla kuin mediassa.

Jatkuva vuorovaikutus tutkijoiden ja esimerkiksi päätöksentekijöiden kanssa on vaikuttavuuden näkökulmasta usein merkittävämpää kuin yksittäiset mediaesiintymiset tai tutkijan yritykset tuoda tutkimukseen perustuvia näkökulmia polarisoituneisiin somekeskusteluihin, joissa toinen osapuoli ei ole valmis kuuntelemaan. Paneelissa ehdotettiin, että esimerkiksi yliopistojen viestinnän asiantuntijat voisivat ottaa aloitteellisemman roolin vaikuttavien keskusteluyhteyksien tukemisessa ja yhteiskunnallisen keskustelun foorumeiden tunnistamisessa.

Talvipäivien lukuisissa keskusteluissa ja puheenvuoroissa nousi kiinnostavalla tavalla esiin avoimen tieteen, sen toteuttamisen ja sen vaikuttavuuden moninainen luonne. Avoin tiede ei ole vain julkaisujen ja aineistojen avaamista, vaan kollektiivista yhteisten arvojen mukaista toimintaa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Avoimen tieteen edistämässä keskeisenä tekijänä onkin yhteistyö ja avoin vuorovaikutus, jonka avulla tiedettä ja tutkimusta pystytään hyödyntämään paremmin yhteiskunnan ja viime kädessä koko maailman hyväksi. ✨

Kirjoittajat

ARTO IKONEN

Avoimen tiedon keskus

arto.ikonen@jyu.fi

orcid.org/0000-0003-0216-6963

SINI TUUKKA

Avoimen tiedon keskus

sini.tuikka@jyu.fi

orcid.org/0000-0003-3858-418X